



Crna Gora
Ministarstvo finansija

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Br: 03-02-430/23-4280/2

Podgorica, 15.06.2023. godine

MINISTARSTVO ZDRAVLJA
- n/r ministru, gospodinu Dragoslavu Ščekiću -

Poštovani gospodine Ščekiću,

Povodom *Predloga godišnjeg izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Programa za borbu protiv HIV/AIDS-a za period 2021. do 2023. godine, za 2022. godinu, sa Akcionim planom za 2023. godinu*, Ministarstvo finansija daje sljedeće

MIŠLJENJE

Na tekst Predloga akcionog plana i pripremljeni Izvještaj o analizi uticaja propisa, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

U tekstu Akcionog plana za 2023. godinu i pratećeg Izvještaja o analizi uticaja propisa, navodi se da je za implementaciju predloženog Akcionog plana za 2023. godinu potrebno izdvajanje finansijskih sredstava u ukupnom iznosu od 362.278,58€. Sredstva je potrebno obezbijediti iz donacija Global Fonda, UNODC-a i drugih donatora, dok je 700,00€ obezbijeđeno iz opštih prihoda budžeta planiranih Zakonom o budžetu za 2023. godinu ("Sl. list Crne Gore" br. 152/22) Zavodu za školstvo (organizacioni kod 40704) na izdatku 4191 – Izdaci po osnovu isplate ugovora o djelu kod aktivnosti Utvrđivanje i obezbjeđivanje kvaliteta školstva (programski kod 19 032 003 002).

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija sa aspekta državnog budžeta, u načelu nema primjedbi na Akcioni plan za 2023. godinu i ukazuje na neophodnost da sve obaveze, koje proističu iz Akcionog plana 2021-2023 za sprovođenje Programa za borbu protiv HIV/AIDS za period 2021. do 2023. godine, a koje se odnose na obezbjeđivanje finansijskih sredstava iz Budžeta Crne Gore, budu usklađene sa sredstvima, koja su planirana godišnjim zakonom o budžetu, za navedene namjene i to kod institucija koje su nosioci aktivnosti.

Takođe, imajući u vidu da se radi o udruživanju finansijskih sredstava iz različitih izvora, napominjemo da je implementaciju aktivnosti predviđenih Akcionim planom potrebno uskladiti sa stepenom ostvarenja sredstava iz predviđenih izvora.

S poštovanjem,

MINISTAR

mr Aleksandar Damjanović



IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA	
PREDLAGAČ PROPISA	Ministarstvo zdravlja
NAZIV PROPISA	Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana 2021-2023 za sprovođenje Programa za borbu protiv HIV/AIDS za period 2021. do 2023. godine, za 2022. godinu sa Akcionim planom za 2023. godinu
<p>1. Definisanje problema</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koje probleme treba da riješi predloženi akt? - Koji su uzroci problema? - Koje su posljedice problema? - Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri? - Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)? 	
<p>Program za borbu protiv HIV/AIDS za period od 2021 do 2023. godine (u daljem tekstu: Program) obuhvata medicinske, javnozdravstvene, edukativne i mjere društvene zajednice, uzimajući u obzir obrazovna, etička i pravna načela, socijalne i ekonomske faktore, važnost saradnje različitih partnera, kako bi se uspostavilo koordinisano sinergijsko učestvovanje svih segmenata društva u suzbijanju, sprječavanju, dijagnostici i liječenju HIV/AIDS-a. Uspješan program iziskuje prvenstveno kontinuiran i sistemski rad u okvirima zdravstvenog sistema, multidisciplinarni pristup i uključivanje civilnog društva.</p> <p>Uzroci problema su: nedostatak znanja i razumijevanja opšte javnosti o naučno zasnovanim činjenicama o HIV-u; nesenzibilisanost opšte i stručne javnosti u odnosu na potrebe i probleme osoba koje žive sa HIV-om kao i osoba koje su u povećanom riziku od HIV-a; nedostatak podataka o stigmati i diskriminaciji u okviru populacija koje su u povećanom riziku od HIV-a (GMT, osobe koje koriste/injektiraju droge, SR, zatvorenici/ce i druge osobe u riziku od društvene isključenosti); rodna nejednakost, mizoginija, homofobija, transfobija; stigma i diskriminacija koja se odnosi na osobe koje žive sa HIV-om i osoba koje su u povećanom riziku od HIV-a; nepostojanje nacionalnih smjernica za testiranje na HIV koje uključuju i različite modele skrininga i testiranja u zajednici u skladu sa smjernicama međunarodnih zdravstvenih autoriteta (WHO, ECDC); neadekvatna i nekonzistentna promocija testiranja na HIV; neadekvatne informacije u obrazovnom sistemu; nepostojanje podataka o testiranju trudnica i testiranju u privatnim mikrobiološkim laboratorijama; nedostatak kontinuirane edukacije i senzibilizacije cjelokupnog medicinskog kadra; nepostojanje informativno-edukativnih kampanja u cilju promocije značaja upotrebe kondoma, ali i onih koje se odnose na predrasude o korišćenju istog; visoka cijena kondoma; nedovoljan broj kondomata pristupačnih mladima; neadekvatan nivo informisanosti i znanja kroz formalni sistem obrazovanja; nepostojanje standarda/uslova/kriterijuma za pružanje preventivnih i servisa podrške za HIV; neinformisanost opšte zajednice o novim metodama prevencije; neinformisanost zajednica u povećanom riziku od HIV-a o novim metodama prevencije; nepostojanje podrške mentalnom zdravlju osoba koje žive sa HIV-om i njihovih partnera/ki i porodica na Klinici za infektivne bolesti; nedostatak savjetodavno-terapijskih usluga za osobe koje žive sa HIV-om i nedostatak savjetovaništa za terapijsku pismenost na Klinici za infektivne bolesti; neprijavlivanje testiranja trudnica; neprijavlivanje testiranja iz privatnih laboratorija; nedostatak procjena veličina ključnih populacija odnosno broja osoba koje su u povećanom riziku od HIV-a; otežano praćenje kretanja HIV-a u zajednicama u povećanom riziku od HIV-a zbog nemogućnosti sprovođenja istraživanja koja bi dala relevantne podatke; neadekvatan protok</p>	

informacija o preventivnim aktivnostima na području HIV/AIDS-a, a koje se sprovode kroz razne projekte i zahvaljujući državnim i inostranim donacijama; nedostatak nacionalne jedinstvene baze u kojoj se objedinjuju programski podaci iz cjelokupnog nacionalnog odgovora na HIV.

Subjekti koji su oštećeni su prije svega opšta populacija, kao i populacija u povećanom riziku za dobijanje HIV infekcije a to su: MSM (muškarci koji imaju seksualne odnose sa muškarcima), seksualni radnici/ce (SR) i osobe koje injekcionim putem koriste droge (IKD). Dio mjera odnosi se na smanjenje rizika i štete u populacijskim grupama kao što su zatvorenici, koje su izložene povećanom riziku u uslovima u kojima borave i žive. Neke od preventivnih aktivnosti koje su predviđene nacionalnim planom odnose se i na pomorce koji su zbog prirode svog profesionalnog opredeljenja izloženi povećanom riziku od HIV infekcija, kao i populacija Roma i Egipćana (RE) koja je usljed izražene socijalne isključenosti višestruko osjetljiva na HIV infekciju.

Bez primjene propisa tj aktivnosti iz ovog Programa, predstavljeni problemi bi rezultirali u najgorem slučaju povećanju broja zaraženih HIV-om tj povećana prevalencija infekcije HIV-om, povećanjem broja ljudi kod kojih se HIV kasno otkrije, smanjenim stepenom podrške i prevencije za ključne populacije koje su u gornjem tekstu navedene.

2. Ciljevi

- **Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?**
- **Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.**

Osnovni cilj Programa je održati nisku prevalenciju infekcije HIV-om. Brojni su izazovi, problemi i uzroci koji mogu da doprinesu povećanju incidencije i prevalencije HIV-a. Da bi se zadržala optimalna prevencija za osobe u povećanom riziku, te liječenje i briga za inficirane osobe, neophodan je programski pristup u kome su svi izazovi grupisani u obliku programskih oblasti sa jasno definisanim sa problemima, uzrocima i posljedicama. Svaka programska oblast ima operativne ciljeve sa indikatorima učinka, aktivnostima i indikatorima rezultata planiranih aktivnosti. Ostali ciljevi koji se postižu predloženim propisom su: očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, liječenje i zdravstvena njega i rehabilitacija, zdravstvena zaštita u skladu sa zdravstvenim stanjem oboljelih, opšteprihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima, uz pravo na ublažavanje patnje i bola u svakoj fazi bolesti i stanja, na svim nivoima zdravstvene zaštite; da se obezbijede zdravi životi i promocija dobrobiti za sve ljude u svim uzrastima; otklanjanje svake neposredne i posredne diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, smanjivanja homofobije i transfobije u crnogorskom društvu, te stalnog unapređivanja društvenog prihvatanja LGBTIQ osoba, i poboljšanje svih uslova i kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori sa fokusom na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu. Neki od ciljeva predloženog programa između ostalog su i jačanje nadzora nad infekcijom kao dio unapređenja kvaliteta zdravstvenih informacija, te jačanje kapaciteta u oblasti prikupljanja podataka i njihovo upravljanje; da sve veći procenat osoba zna svoj HIV status, te da je isti procenat tih osoba na terapiji, te da isti procenat osoba ima suprimiran broj virusnih kopija, te sa sve veći broj pripradnika ključnih populacija ima pristup preventivnim uslugama i programima, kao i dostizanje nepostojanja infekcija među novorođenom djecom.

Program je usklađen sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2021. godinu, a izrada Godišnjeg izvještaja o realizaciji Akcionog plana 2021-2023 za sprovođenje Programa za borbu protiv HIV/AIDS za period 2021. do 2023. godine, za 2022. godinu sa Akcionim planom za 2023. godinu je planirana Programom rada vlade za 2023. godinu. Pri izradi Programa korišćene su i preporuke iz dokumenta „Nacionalna strategija održivog razvoja (NSOR 2030) vezane za ostvarivanje Cilja 3: „Obezbijediti zdrave živote i promovisati dobrobit za sve ljude u svim uzrastima“. Strategija za unapređenje kvaliteta

života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori od 2019. do 2023. godine, sa svrhom i ciljevima otklanjanja svake neposredne i posredne diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, smanjivanja homofobije i transfobije u crnogorskom društvu, te stalnog unapređivanja društvenog prihvatanja LGBTIQ osoba, i poboljšanja svih uslova i kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori sa fokusom na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu. Neki od ciljeva predloženog Programa između ostalog su i jačanje nadzora nad infekcijom kao dio unapređenja kvaliteta zdravstvenih informacija, te jačanjem kapaciteta u oblasti prikupljanja podataka i njihovim upravljanjem iz Strategije razvoja integralnog zdravstvenog informacionog sistema i E-zdravlja za period od 2018. do 2023. godine. Program se takođe naslanja na aktivnosti koje su neophodne za sprovođenje prioriteta 5. Strategije zaštite i unaprjeđenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za period od 2019. do 2023. godine.

3. Opcije

- **Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).**
- **Obrazložiti preferiranu opciju?**

Moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema u Programu za borbu protiv HIV/AIDS-a za period od 2021. do 2023. godine sadržane su u pet programskih oblasti, i to:

1. Stigma i diskriminacija osoba koje žive sa HIV-om i osoba koje su u povećanom riziku od HIVa;
2. Prevencija;
3. Liječenja i zdravstvena briga i zaštita;
4. Nadzor;
5. Koordinacija i partnerstvo.

Gore navedene programske oblasti U Akcionom planu za 2023. godinu sadrže 46 aktivnosti, koje je u cilju ispunjavanja ciljeva i rješavanja problema potrebno realizovati, i na taj način unaprijediti stanje u oblasti kontrole i prevencije HIV/AIDS -a.

Trendovi vodećih uzroka obolijevanja i kumulacija faktora rizika s jedne strane, a dinamika promjena unutar zdravstvenog sistema s druge strane, jasno ukazuju na potrebu za ulaganjem kontinuiranih napora i aktivnosti za promocijom zdravlja i prevencijom bolesti. Izradi Programa se pristupilo iz razloga što postojeća rješenja nijesu dovoljna osnova da se zadrži status zemlje s niskom prevalencom HIV infekcije, obezbijedi univerzalan pristup HIV prevenciji, liječenju i poboljšanju kvaliteta života osoba koje žive sa HIV/AIDS –om kroz multisektorski odgovor.

Potrebno je angažovanje svih nosilaca aktivnosti, kako bi se što kvalitetnije unaprijedila ova oblast, te smanjio broj obolijevanja, a samim tim i troškovi koji iz toga proizilaze. Potrebno je smanjenje faktora rizika u ovoj oblasti kroz primjenu i promociju zdravih stilova života, te unapređenje i jačanje sistema zdravstvene zaštite u cilju djelotvornijeg i efikasnijeg djelovanja na polju prevencije, rane dijagnostike i efektivnog liječenja osoba oboljelih od HIV/AIDS – a.

4. Analiza uticaja

- **Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.**
- **Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima).**
- **Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.**
- **Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.**
- **Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.**

- Programske oblasti fokusiraju se na stvaranje bezbjednog okruženja, prevenciju HIV-a među osobama u povećanom riziku od obolijevanja (SR, MSM, IKD, pomorci, zatvorenici) i opštom populacijom, i obezbjeđivanje pristupačnog i ravnopravnog liječenja, njege i pomoći za sve osobe koje žive sa HIV/AIDS – om. Program kroz programske oblasti teži I uspostavljanju efikasnog nadzora i praćenja koji će omogućiti odgovor na HIV/AIDS koji je usklađen sa postojećim stanjem i potrebama, kao i stvaranju održivih mehanizama koordinacije i partnerstva, a sve u cilju uspješne realizacije aktivnosti predviđenih akcionim planom.

Predloženo rješenje uticaće na zdravstvenu zaštitu svih građana i na sve subjekte u zdravstvenom sistemu na način što će se povećati svijest o faktorima rizika koji dovode do obolijevanja od HIV/AIDS –a. Smanjenjem broja obolijevanja smanjiće se u značajnom dijelu i finansijska sredstva koja se izdvajaju za prevenciju i liječenje pacijenata oboljelih od ove bolesti.

- Primjena propisa ne izaziva troškove građanima i privredi.
- Predlogom Akcionog plana se ne stvaraju uslovi za stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu niti tržišna konkurencija, kao i biznis barijera.
- Primjenom propisa ne stvaraju se ni administrativna opterećenja.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- **Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?**
- **Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.**
- **Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti.**
- **Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?**
- **Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteći finansijske obaveze?**
- **Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?**
- **Obrazložiti metodologiju koja je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.**
- **Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti.**
- **Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?**
- **Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? Obrazložiti.**

- Za implementaciju predloženog Akcionog plana potrebno je izdvajanje finansijskih sredstava u ukupnom iznosu od **362 278,58 €**. Sredstva je potrebno obezbijediti iz donacija Global Fonda, UNODC-a i drugih donatora, a malim dijelom iz sredstava Zavoda za školstvo (700e).

- Implementacijom Akcionog plana ne proizilaze međunarodne finansijske obaveze.
- Nije predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteći finansijske obaveze
- Neće se ostvariti prihodi za budžet Crne Gore u kratkom roku, ali u dužem periodu svakako hoće, jer su sredstva koja su potrebna neznatna u odnosu na koristi koje proizilaze iz zaštite zdravlja stanovništva, pa će samim tim biti koristi za državni budžet.
- Metodologija koja je korišćena prilikom obračuna finansijskih izdataka je metoda procjene kao i prethodnih iskustava nosioca aktivnosti.
- Nijesu postojali problemi prilikom obračuna prihoda Instituta.
- Nijesu postojale sugestije Ministarstva finansija na inicijativu za donošenje Predloga propisa.
- Nijesu postojale primjedbe Ministarstva finansija na tekst propisa.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- **Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.**
- **Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).**
- **Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti.**

- U pripremi predloga ovog dokumenta i Akcionog plana za 2023. godinu članovi radne grupe bili su istaknuti stručnjaci iz ove oblasti tj članovi Komisije za HIV/AIDS (stručnjaci iz IJZCG, DZ, KCCG, NVO sektora, Ministarstva prosvjete) tako da nije bilo potrebe za eksternom ekspertizom i sprovođenjem drugih javnih ili ciljanih konsultacija.

7: Monitoring i evaluacija

- **Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?**
- **Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?**
- **Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?**
- **Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?**

- Prepreka za implementaciju ovog akcionog plana je što je realizacija određenih aktivnosti iz akcionog plana zavisi od sredstava koja tek trebaju da budu odobrena od strane Global fonda i drugih donatora. Jedna od prepreka je i problem stigme i diskriminacije osoba koje žive u povećanom riziku od HIV/AIDS-a, te nedostatak povjerenja u zdravstvene, NVO i druge relevantne službe.

Monitoring Programa vršiće Komisija za borbu protiv HIV/AIDS-a pri Ministarstvu zdravlja, na osnovu podataka i izvještaja koje prikuplja i izrađuje Institut za javno zdravlje Crne Gore, nakon čega će se izraditi izvještaj o izvršenom monitoringu. Izvještaj će se raditi na godišnjem nivou uz obavezu javnog objavljivanja na portalu Ministarstva zdravlja.

Glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva su: % žena i muškaraca između 15-49 godina koji imaju nediskriminatorne stavove prema osobama koje žive sa HIV-om (bazirano na dva pitanja iz MICS istraživanja); % osoba koje su u povećanom riziku od HIV-a (GMT, osobe koje koriste/injektiraju droge, SR, zatvorenici/ce i druge osobe u riziku od društvene isključenosti) a koji su imali iskustvo sa diskriminacijom u zdravstvenom sistemu; Stopa testiranja; Procenat osoba koje su prijavile korišćenje kondoma prilikom poslednjeg seksualnog odnosa; Broj i % mjesta koje pružaju uslugu a koji su imali prekid u radu sa ključnim populacijama servisa; Završena analiza zakonodavnog i pravnog okvira o mogućnosti uvođenja PrEP-a; Broj osoba koje su u povećanom riziku (iz ključnih populacija) a koje su testirane brzim testovima kroz CBT (testiranje u zajednici); Procenat osoba koje koriste terapiju u odnosu na ukupan procijenjen broj osoba koje žive sa HIV-om; Sprovedena istraživanja među ključnim populacijama; % sredstava koja se izdvajaju za nacionalni HIV odgovor iz domaćih (Nacionalnih) izvora u odnosu na ukupna sredstva za sprovođenje nacionalnog programa za HIV/AIDS; % sredstava koja se izdvajaju za nacionalni HIV odgovor iz domaćih (Nacionalnih) izvora u odnosu na ukupna sredstva za sprovođenje nacionalnog programa za HIV/AIDS; Broj godišnjih izvještaja; Vrste i broj izrađenih procedura i inicijativa sprovedenih od strane NKT.

Za izradu završnog izvještaja biće odgovorno Ministarstvo zdravlja, koje će izraditi izvještaj u saradnji sa nosiocima aktivnosti predviđenim akcionim planom, naročito Institutom za javno zdravlje Crne Gore.

Mjesto i datum

Podgorica, 26. maj 2023.godine

Starješina

Dragoslav Šćekić

